

AHMEDÎ'NİN GAZELLERİNİN MAHLAS BEYİTLERİNDE ŞİİR VE ŞAİR ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİ

Sait YILTER¹

ÖZET

Ahmedî 14. yüzyılın önde gelen şairlerden biridir. Kişiliği ve eserleriyle dikkati çeken bir şairdir. Ahmedî güçlü bir şair olduğunun bilincindedir. Şair şiir anlayışını mahlas beyitlerinde daha belirgin bir şekilde dile getirmiştir. Mahlas beyitlerinde şiir ve şair üzerine düşüncelerinin temelinde "söz" vardır. Yaptığımız incelemede şiir ve ona yakın kavramların tespiti yapıldı ve "söz" kavramının "inci" anlamında kullanıldığı görüldü. Klasik şairler sözün değerine odaklanır ve onu inciye benzetir. Şairin söz söylemesinin sebebi sevgilisidir. Sevgilinin muhteşem güzelliği, şiirin güzel olmasındaki temel etkidir. Sözün; açık, ince, nazik, tatlı, ölçülü, olgun, parlak, süslü, renkli, gösterişli, güzel, saf, temiz, duru ve taze gibi özellikleri vardır. Sözün, insanları etkileme yönüyle büyümlü özelliği de vardır. Şair, şiir ile ilgili belagat, fesahat, kelam, beyan gibi ilimleri de bilmek zorundadır. Şair mahlas beyitlerinde divan, defter, lügat, kitap gibi kavramları çağının anlayışına göre kullanır. Ahmedî, etkilediği ve etkilendiği şairleri, şiirinin etki alanlarını mahlas beyitlerinde dile getirmiştir. Şair, hikmetli söz söyleme konusunda kendisini Yunan filozoflarıyla kıyaslar. Ahmedî'nin iddialı bir şair olduğunu her mahlas beytinde görmek mümkündür. Şair, mahlas beyitlerinde beğendiği ve beğenmediği şairler, şiirlerinin yayıldığı yerler, bölgeler ve ülkeler, kullandığı araçlar hakkında düşüncelerini ifade ederken şiirde iddialı olduğunu göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Ahmedî, mahlas beyitleri, söz, şiir, şair

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi.

IN THE APPELLATION COUPLETS OF THE GAZELS OF AHMEDÎ'S HIS THOUGHTS ON POETRY AND POETRIST

ABSTRACT

Ahmedî is one of the leading poets of the 14th century. He is a poet who draws attention with his personality and works. Ahmedî is aware that he is a strong poet. The poet expresses his poetry understanding more clearly in pseudonym couplets. Mahlas couplets are the "word" on the basis of their thoughts on poetry and poet. In our study, the poetry and the concepts close to it where determined and it was seen that the term "word" was used in the meaning of "poetry". Classic poets focus on the value of the word and make it look like a pearl. The reason why the poet speaks is his lover. The magnificent beauty of the lover is the main factor in the poetry being beautiful. The word; It has features such as clear, thin, gentle, sweet, restrained, mature, bright, fancy, colorful, flamboyant, beautiful, pure, clean, clear and fresh. The word also has a magical feature in terms of influencing people. The poet must also know the sciences related to poetry such as rhetoric, dissent, speech and declaration. The poet uses the concepts such as divan, notebook, dictionary and book in his pseudonym couplets according to the understanding of his age. Ahmedî expresses his influenced and influenced poets, his poetry's influence in pseudonym couplets. The poet compares himself to the Greek philosophers in speaking wisdom. It is possible to see in every pseudonym that Ahmedî is an ambitious poet. The poet showed that he was assertive in poetry while expressing his thoughts about the poets he liked and disliked in the pseudonym couplets, the places, regions and countries where his poems were spread, and the tools he used.

Keywords: Ahmedî, pseudonym couplets, word, poetry, poet

GİRİŞ

Şairler yaşadıkları çağın kalp gözüyle bakan tanıklarındır. İnce ruhları ve geniş hayal dünyalarıyla bir birey olarak yaşadıklarını ve tanık oldukları olayları sanatçı duyarlılıklarıyla eserlerine yansıtırlar. Sanatçıların şiir ve şair hakkındaki düşünceleri onların poetikasını belirler.² Şiir sanatı anlamında kullanılan poetika “herhangi bir şairin şiir sanatı hakkındaki derli toplu görüş, anlayış ve fikirlerini ihtiva eden yazı veya eseri” şeklinde tanımlanabilir (Çetişli 2004: 79). Klasik şiirde, şiirin genel çerçevesi önceden çizildiği için şair belli ölçütler dairesinde hareket eder. “Divan şairleri, kendi sanatları üzerinde bir araştırmacı veya teorisyen gibi düşünmemişler, bugünkü anlamda bir poetika kaleme almamışlardır. Zira poetika, çoğunlukla, kişisel şiir anlayışlarının ortaya çıktığı dönemlerde kaleme alınır ve bu dönemlerde bir anlam taşır. Belli bir edebî geleneğe bağımlı olan divan şairinin poetika yazmasına çok ihtiyaç yoktu. Çünkü şiire daha önceki şairlere nazire yazarak başlayan divan şairinin poetikası ve şiir tarzı büyük ölçüde belirlidir. Her şairin tartışmasız kabul ettiği, bildiği ve uyguladığı bu şiir tarzının kurallarını dillendirmenin, mesela şiirin aruzla, beyitler hâlinde yazılması gerektiğini söylemenin herhâlde çok değeri yoktu (Coşkun 2011: 58-59).” Klasik şiirde sınırları önceden çizilmiş, şairler tarafından adeta bir nas olarak kabul edilmiş bir kurallar bütünü mevcuttur. Her şair adayı bu yolda yürümüş şairlerin takipçisi olarak kuralları belirlenmiş formlar kullanmıştır. “Klasik şairin Aristoteles’in poetik söyleyişinden hareketle esas ‘söz’ ya da ‘ses’, taklit nesnesi ‘tabiat’ ve bundan hareketle ‘mazmun’ ve nihayet aracı da mısra, şiir ve de özelde uygulama çokluğu münasebetiyle gazeldir.” (Erbay 2019: 23-24). Klasik şiirin dominant formu gazeldir, şairler gazel yazarken bütün hünerini ortaya koymak zorundadır. Şairler idealize ettikleri hayal dünyasını yaşadıkları çağa ve mekâna uygun bir şekilde eserlerine yansıtır. “Türk edebiyatına bakıldığında da her dönemde sanatkarların zihinlerindeki ideal dünyaya ‘peteklik’ eden, eserleri ve kahramanları buluşturan sembol mekânlar olmuştur. Bu mekânlar bir taraftan edebî eserlerle ölümsüzlüğe kavuşurken bir taraftan da sanat ve kültür hayatını şekillendirmişlerdir.” (Horata 2018: 65). Anadolu sahasında saray etrafında belli bir edebî ortamın oluşması Selçuklu ve Germiyan döneminde başlar. 14. ve 15. yüzyılda sanatçıların saraylar arasında mekik dokuduğu, davetlere icabet ettikleri veya uygun bir edebî ortam aradıkları görülür. Osmanlı sarayında Yıldırım Bayezid döneminde başlayan ve II. Murat döneminde kurumsallaşan “işret meclislerine” şairlerin yanı sıra devlet erkânının da katılımı ile edebî faaliyetler ivme kazanmıştır. Dönemin şairleri arasında daha çok Fars edebiyatının etkisinde gelişen “klasik üslup” anlayışının benimsendiği görülür. Şairler önce İran şairlerini taklit etmiş, sonra da yazdıkları eserlerle onları geçmeye çalışmıştır.

² Şiir ve şair anlayışı (poetika) hakkında daha geniş bilgi için bakınız: Kaya, Bayram Ali (2019), *Necâtî Bey’in Poetikası (Şiir ve Şair Anlayışı)*, Akademik Kitaplar, İstanbul; Güleç, İsmail (2008), [“Osmanlı Müellifleri’nde Şair ve Şiir Değerlendirmeleri”, *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, 25 (Bahar 2008), s. 69–83/ <http://dergi.fsm.edu.tr/index.php/iadeti/article/view/593/612>. [Erişim Tarihi: 29.10.2020]; Yakar, Halil İbrahim (2006), “Seyyid Nesimî’nin Şiir Anlayışı”, *1.Uluslararası Seyyid Nesimî Sempozyumu Bildirileri (17-19 Haziran 2005/Ankara)*, Hazırlayan: Gülağ Öz, Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı / Hüseyin Gazi Derneği YOL Bilim Kültür Araştırma Yayınları, İnceleme Araştırma Tarih Dizisi: 5, 324-338; Doğan Muhammed Nur (1996), “Fuzulî’nin Poetikası”, *İlmi Araştırmalar*, (2): 47-72.

Poetika (şiir ve şair anlayışı) üzerine yapılan çalışmalarda şairlerin amaçları, hayata ve şiire bakış açıları, takip ettiği şiir geleneği, şiire getirdiği yenilikler, değişen sevgili imajı tespit edilmeye, şairin kimliği belirlenmeye çalışılmıştır. Harun Tolasa Sehî, Lâtîfî ve Âşık Çelebi tezkirelerine göre 16. yüzyılda edebiyat tarihimizde şair ve eser eleştirisinin nasıl yapıldığını, söz konusu tezkireler özelinde tespit etmeye çalışmıştır (Tolasa 2002). Nazire Erbay, klasik Türk şiiri gazellerinde şair ve şiir karakterlerini örneklerle vermeye çalışmıştır (Erbay 2019). Abdülkadir Erkal, 17. yüzyıl divan şiiri poetikasını dönemin şairlerinin bakış açısıyla açıklama yoluna gitmiştir (Erkal 2018).

Ahmedî'nin şiir ve şair anlayışını tespit etmeye çalıştığımız bu araştırmanın bir benzerini Orhan Kaplan ve Özgür Kıyçak, Şeyhî özelinde ortaya koymuştur. Bahsi geçen makalede, şairin kendi şiiri getirdiği eleştiri, değerlendirme ve açıklamalarından yola çıkılarak ve şairin şiir anlayışı belirlenmiştir (Kaplan-Kıyçak 2014: 601-619). 16. yüzyıl şairlerinden Hakanî Mehmed Bey'in şiir anlayışı hakkında bir inceleme makalesi de Abdülkerim Gülhan tarafından hazırlanmıştır (Gülhan 1998: 98-121). Gülhan; şiirin kaynağı, amacı ve yararı, şairin kendi şiirine bakışı, şiir ve sevgilinin güzellik unsurları, şiir yerine ve şiirle ilgili kullanılan kavramlar, şairin kendisini benzettiği şair ve şahsiyetler gibi ölçütler kullanarak şairin poetikasını belirlemeye çalışmıştır. Kudret Safa Gümüş ise Filibeli Vecdî'nin poetikasını divanındaki gazellerin makta beyitleri ve kasidelerin fahriye bölümlerinden yararlanarak ortaya koymuştur (Gümüş 2017: 155-176). Musa Tılfarlıoğlu, Edirneli Şevkî'nin şair anlayışını şairlerde olması gereken vasıflar, şairin şiiri ve kendisi için kullandığı benzetmeler, beğendiği ve beğenmediği şairler gibi başlıklar altında incelemiştir (Tılfarlıoğlu 2016: 223-239). Şeyh Galib'in şiir anlayışını "şair kimdir?", "şiir nedir?", gibi sorgulamalarla; şiirde mana, mazmun, hayal, kalem gibi kavramlar ve beğendiği şairler hakkındaki düşüncelerini beyitler üzerinden tespit etmeye çalışmıştır (Kaplan 2007: 455-465).

Ahmedî, klasik edebiyatımızın kuruluş aşamasında gerek âlim kişiliği gerekse şairliği yönüyle dikkatleri üzerine çeken önemli isimlerden biridir. 14. yüzyılın en büyük şairi olarak kabul edilen Ahmedî'nin hayatı hakkındaki bilgiler sınırlıdır. "Ahmedî, 'kurucu' ve 'mütefekkir' şairdir. Âlimdir; ilmini şiir diliyle kayda almış; hayata, varlığa, bilgiye ve siyasete dair görüşlerini, bilgece tespitlerini ve tasavvurlarını kayda almıştır." (Kemikli 2018: 3). Devrinin gözde şairi olan Ahmedî, şairlik gücünün farkındadır. Nerede doğduğu hakkında bilgiler net olmasa da âlimlik ve şairlik gücüyle Germiyan ve Osmanlı saraylarında büyük bir itibar gördüğü su götürmez bir gerçektir. Yeri geldiği zaman yüksek perdeden kendisini övmekten geri kalmaz. Anadolu sahasındaki şairleri kendisine rakip bile görmez; onları edebi kişilikleri yönüyle hedef tahtasına koyar. Onun gözü İran şairlerinin tahtındadır. Bu konuda büyük İran ve Arap şairleri ile kendisini aynı kefedeyi görür; hatta bazen onlardan üstün olduğunu söylemekten çekinmez. Anadolu sahasında klasik edebiyatın kuruluş döneminde şairlerin İran ve Arap şairlerine peyrevlik ettiği su götürmez bir gerçektir. İran ve Arap şairleri ayarında bir şair olduğunu, bazen onları geçtiğini söyleyen Ahmedî kendi döneminden sonraki şairlere de bu özgüveni aşılamıştır. Ahmedî'nin hedefinde sadece

Anadolu değil; İran ve Arap coğrafyası da yer alır. O sözlerinin sadece Anadolu'da değil, Acem ve Arap diyarlarında çok beğenildiğini söyler.

Mahlas beyitleri şairlerin genellikle takma isimlerini kullanarak şiirlerinde kendi şiirleri ve şairlikleri (poetikası) hakkında konuştukları yerdir. Şair; mahlas beyitlerinde şiire nasıl baktığını, şairlik gücünü, niçin şiir yazdığını, şiir yazma metodunu, kendine kimleri üstat olarak gördüğünü, şairi ve şairliğiyle övünme sebebini, şiirinin özelliklerini ve güzelliklerini, hayata bakış açısını... dile getirmeye çalışır. Bu yönüyle mahlas beyitleri kasidenin fahriye bölümüyle benzerlik gösterir. “Şairler divanlarında şiiri daha çok kendilerini övmek için söz konusu etmişler; şiirlerinin güzelliğini ve etkileyciliğini vurgulamak için oldukça fazla sayıda kavram kullanmışlardır. Bunlar arasında *dür, güher, gevher, hazine, genc; dilber, arûs, şâhid, mahbûb, cevân, tâze, şeh-r-bânû; gazâl, kebk; gül, nihâl, serv, gülistân; resim, kumâş, nesîc, libâs, elbise, hil'at, kilim; bülbül, andelîb, tûtî, kebk, sarîr, mürg, musikâr, ney, mizmâr; bâde, şeker, nev-bâve, sahbâ, câm, ritl-ı girân, âb-ı hayât, âb-ı zülâl, cûybâr, âb-ı revân, itr, buhur, anber; ayet, sihir vardır* (Coşkun 2011: 59).”

Şair yaşadığı çağın bir üyesi olarak teknolojik ve kültürel gerçekler ışığında yol alır. Ahmedî Divanı'nı tarayıp tespit ettiğimiz 110 mahlas beytinde bu durum bir tercih meselesinden ziyade dönemin şiir anlayışına ve şairin bağlı olduğu geleneğe işaret etmektedir. Ahmedî'nin mahlas beyitlerinde şiir ve şair ile ilgili kullandığı kelimelere bakıldığında bazı kavramları diğerlerine nazaran daha sık tekrarladığı görülmektedir. Yaptığımız gruplandırmada şairin kavramları gelişigüzel değil, bilinçli bir şekilde kullandığı görülmüştür. Mesela “söz” kelimesi “şi'r-eş'âr-gazel-hikmet, nazm-manzum, makâl-mevzun” ile bağlantılı olarak kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda Ahmedî'nin “söz” kelimesini, bu anlama yakın bütün kelimelerden daha fazla tercih ettiği görülmektedir.

SÖZ (83 kez)		
Mevzûn (1 kez)	Makâl (1 kez)	Hikmet (2 kez)
NAZM (15 kez)		
Şi'r (2 kez)	Eş'âr (1)	Manzum (1 kez)
Gazel (2 kez)	Mensûr (2) , Nesr (2) , İnşâ (3)	
DEFTER (15 kez)		
Kitap (1 kez)	Lügat (1 kez)	
DÎVÂN (13 kez)		
Devâvîn (1 kez)	Sûret (2 kez)	
NAKŞ (6 kez)		
Revnak (2 kez)	Tahrîr (2 kez), Levh (1 kez), Evrâk (1 kez)	

Tabloya göre psikanalitik bir yaklaşımla Ahmedî'ye göre "söz" en kıymetli ifadedir. Sözün "nazma gelmiş hâli" makbuldür. Nazm "defter" veya "dîvân" hâline getirilince kıymetli olur. Bu defter veya divan ise "nakışlı ve revnak" olmalıdır.

Ahmedî güzel ve etkili söz söylemenin ne kadar önemli olduğunun bilincindedir ve "belagat" ilmi ile ilgili Farsça "*Bedâyi'ü's-Sihr fi Sanâyi'ü'ş-Şi'r*" isimli bir de eser kaleme almıştır. Divan'ındaki mahlas beyitlerinde dikkati çeken diğer kavramlar ise belagat ve şubeleri ile ilgilidir. "Belagat" kelimesi bir kez kullanılmasına karşın "söz" kavramı ile yakından ilgili olan "beyan" (11 kez), "lafz" (6 kez), "kelâm" (4 kez), "meâni" (4 kez) ve "hadîs" (4 kez) kavramları öne çıkmıştır.

1. Sözün Kıymetli Olması

"Kutsal kitaplarda 'söz' ve özellikle 'güzel söz' övülmüştür. Söz, sıra dışıdır; 'laf' ise amiyane bir tabir olarak kabul edilir ve sıradandır. Söz söylemek er kişinin; laf söylemek her kişinin işidir. 'Görmedin mi ki, Allâh nasıl bir örnek vermiştir: Güzel bir söz, güzel bir ağaç gibidir ki, onun kökü sabit, dalı ise göktedir.' (İbrahim, 24). 'O, bir şeyi dilediğinde ona sadece 'ol' der, o da hemen oluverir.' (Bakara, 117). 'Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı. Başlangıçta O, Tanrıyla birlikteydi. Her şey O'nunla var oldu ve var olan hiçbir şey O'nsuz olmadı (Genesis, 1-3)" (Yilter 2016: iv).

Kendini ifade etmenin en güzel yolu ölçülü, tartılı söz söylemektir. Söz belîğ olmalıdır. Sözün bir hadden daha iyi bir hadde gelip orada durmasıdır. Belîğ söz "anlatımda mükemmellik" raddesine ulaşmış etkileyici ifadedir. Edebiyat güzelin peşindedir. Belagatte amaç güzelin -sözün- en güzeline ulaşmaktır. Güzellik ölçülü olan şeydir. Aristo poetikasında "Güzellik ölçü ister." demiştir. "Söz düşünceyi şekillendirir. Zihindeki tasavvurlar sözle şekillenen duygular, hayaller, ideallerle büyür, gelişir. Osmanlı şiiri, sözün kutsiyetine vakıf bir kültürün içinden yetiştiği için sözü güzel kullanmak durumundadır. Burada söz, düşünceyi şekillendirmenin ötesinde doğru ve güzel eyleme de vesile olmalıdır." (Erbay, 2019: 211). Belagatte kusurlar ayıklanır, söz; parlak, albenili, gösterişli, paha biçilmez ve kıymetli hâle gelir. Her beyitteki söz büyük bir çabanın sonucunda vücuda gelir. Söz "inci" gibi değerli olur; "dürr-i sühan (söz incisi)" olur. Haddizatında inci denizde istiridyenin (sade) karnında oluşur. İstiridye daha çok denizin ulaşılması güç, akıntının ve sert dalgaların olduğu yerlerde bulunur. "Nisan mevsiminde sahile çıkan sade, midye gibi yapısıyla kapakçığını açarmış. O sırada karnına düşen nisan yağmurunun damlasını yutup denize dönmüş. Denizdeki tuzlu su ortamında bu saf yağmur tanesi hayvana ıstırap verince sade bunun acısından kurtulmak için bir sıvı salgılamış. Bir müddet sonra bu sıvının hükmü geçince sade tekrar sıvı salgılamış. Bu sıvılar katılarak birbiri üzerine yapışır ve böylece inciyi oluşturmuş. Eğer sade iki veya daha fazla yağmur tanesi yuttuysa inciler küçük olurmuş. En makbul olan inci, bu tek olan incidir. Böylesi inci, hem yuvarlak hem de iri olurmuş." (Pala, 2018: 126) Denizdeki inciye ulaşabilmek için usta

bir dalgıç olmak gerekir. Aksi hâlde dalgıcın her an için vurgun yemesi işten bile değildir. Oldukça meşakkatli bir uğraşının sonunda istirdiyeye ulaşıldığı için “inci” oldukça kıymetlidir. “Söz incisine” ulaşabilmek için usta olmak bir zorunluluktur, çünkü şair “söz ülkesine” hükümdar olma iddiasındadır.

Ahmedî'nin mahlas beyitlerine baktığımızda “söz” kelimesinin en fazla kullanılan, en çok vurgulanan kavram olduğuna şahit olunmaktadır. Bu beyitlerde “söz” ve “inci” kavramları adeta ayrılmaz ikilidir. “Söz” ile birlikte “dürr, la'l, lü'lü, güher, cevâhir, sarraf, mercân, yâkût, dür-dâne ” gibi yükte hafif, pahada ağır kavramlar kullanılmıştır.

1.1. Dürr-i Semîn / Leb-i La'l / Nazm-ı La'l

Ahmedî söz söyleme ustasıdır ancak bu ustalığını sevgilinin “la'l dudaklarına” borçludur. Söylediği şiirler, kırmızı dudaklarından ilhamla “nazm-ı la'l” ve inci gibi dişlerinden ilhamla “dürr-i semîn”dir. Marifet, Ahmedî'nin söz söyleme yeteneğinde değil, ona bu ilhamı veren sevgilinin dudaklarındadır. Ne zaman sevgilinin dudaklarını anmaya başlasa ağızından mücevher değerinde sözler çıkmaktadır. Bu minvalde Ahmedî'nin ağızından çıkan her söz kıymetli birer inciye, “dürr-i semîne” dönüşür. Dürr-i semîn, istirdiyenin ağızına düşen tek yağmur damlasından semirmiş büyük bir inci tanesi hâline gelmiş; pahalı, benzersiz, çok kıymetli, iri incidir.

Fikr eyledükde la'l-i lebün dürcin Ahmedî
Her söz ki nazme derc ide dürr-i semîn ola (2/7)³

Pinhân-ı râzın ağzunun anduhda Ahmedî
Her söz ki diline gele dürr-i semîn ola (34/7)

Vasf ider Ahmedî lebüni anun çün
Sözleri anun nazm-ı la'l ü dürr-i semîndür (208/7)

Leb-i la'lün analı Ahmedî'nün
Sözi ucdan uca dürr-i semîndür (269/7)

1.2. Dürr-i Mekkûn

Şairin sözleri, belli bir vezin ve kafiye ile nazım ipine dizilmiş; parlak, etkileyici, büyüleyici, etrafı muhafazalı inci gibidir. Dürr-i meknûn, “nazm” sözüyle birlikte kullanılır. Şair, “dürr-i meknûn” sözüne istinaden söylediği

³ Makalede kullanılan beyitler Yaşar Akdoğan, (Tarihsiz), Ahmedî Divanı, KTB Kültür Eserleri 424 / <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78357/ahmedi-divani.html> / isimli eserden alınmıştır. Beyitlerin künyesi (Gazel numarası / Beyit numarası) şeklinde verilmiştir.

şiiirleriyle övünür. Ahmedî'nin ağızından böyle müstesna sözlerin çıkmasının sebebi yine sevgilinin sırlarla dolu ağız ve la'l dudaklarıdır. Yani asıl keramet söyleyende değil söyletendedir.

La'lünün râz-ı nihânın zikr idüben Ahmedî
Her sözi kim nazm itmiş dürr-i meknûn eylemiş (307/7)

Ahmedî bigi lebünün la'lini zikr idicek
Her sözi kim nazm idem dürr-i meknûn iderem (461/6)

1.3. Dürr-i Aden / Lü'lü-i Aden

Dürr ve lü'lü "inci" anlamında kullanılır. En kıymetli incilerin Yemen'in güneyinde, Hazar ve Umman Denizi'nde, Aden Körfezi'nde çıkarıldığı kabul edilir. Kuş yumurtası veya damla büyüklüğünde incilerin çıkarıldığı bilinmektedir. En parlak ve sağlam inciler Aden incileridir. Şair, sözlerinin hararetinin Aden incisini bile eritecek kadar tesirli olduğu iddiasındadır. Sevgilinin dişleri Aden incisine benzetilir.

Gözinden Ahmedî'nün la'l ahıdur
Dişinün 'ışkı kim dürr-i 'Adendür (155/7)

Ahmedî zikr ideli la'lüni sözinden anun
Şöyle kim toldı sade her gûşe lü'lü-yi 'Aden (515/7)

La'lüni zikr itdüğince Ahmedî
Sözi odından erir dürr-i 'Aden (517/8)

1.4. Cevâhir / Güher

Şairin sözleri, söylediği şiirleri mücevher mesabesinde. Bu sözler işlenmiş mücevher gibi düzgün, kusursuz ve parlaktır. Bu mücevherin kıymetini de sarraflar bilir. Şaire bu mücevher gibi sözleri söyleten yine sevgilinin kırmızı dudaklarıdır. Şair sevgilisinin dudaklarını andığında -elinde olmayarak- ağızından kıymetli mücevherler, inciler değerinde mevzun sözler çıkmaktadır.

Lebünün la'lin Ahmedî analı
Sözleri oldı gûher-i manzûm (131/7)

Tekrâr itdüğince lebün vasfın Ahmedî
Her söz ki nazm ide güher-i âbdâr olur (164/7)

Lebüni vasf idicek Ahmedînün
Dilinden söz yirine ahar cevâhir (260/7)

N'ola sözde Ahmedîye öykünse kimse
Çü nâkiddur bihamdillâh sarrâf (326/6)

1.5. Lü'lü, Dürr, Dür-dâne, Yâkût, Mercân, SadeF

Ahmedî, söz ve nazm kavramlarını “dürr, lü'lü, dür-dâne, yâkût, mercân, sadeF” gibi inci ve benzeri kavramlarla birlikte kullanır. Şairin sözün veya nazmın değerine vurgu yapmak için bu kavramları kullandığını söyleyebiliriz. İnci gibi sözlerin veya nazmın ortaya çıkmasında sevgilinin dişleri, dudakları, yüzü, nokta benleri, hokka ağzı... ilham kaynağıdır. Şair sevgilisinin kırmızı dudaklarını, yüzünü ve yüzündeki nokta benleri andığında her yerden kulağına inci gibi “sözler” dolmaya başlar. Şairin övünme sebebi olan inci gibi sözleri söylemede rakibi yoktur. Aslında şairin sözünün üstüne söz söyleyebilecek kabiliyette kimse de yoktur. Buna tevessül eden kimseler sözün kıymetinin farkında bile değildir. Şair; sevgilinin dişini, dudağını vasfederken söylediği sözler eşsiz birer mercan incisi olur. Ahmedî, oldukça mütevazı bir şekilde sevgilisinin dişi ve dudağının ilhamıyla güzel sözler, şiirler söylediğini ifade etmektedir. Şair, sevgilisinin dudaklarında mücevherlerin gizli olduğunu; söylediği sözlerin/şiirlerin ateşinden sevgilisinin ağzındaki inci gibi parlak dişlerinin su gibi eridiğini eklemiş ve mübalağa sanatına başvurmuştur. Ahmedî, inci ve yakut gibi kıymetli sözlerinin eşi ve benzerinin olmadığı iddiasındadır. Şair sevgilisinin kırmızı dudaklarını anlatmaya başladığında defterine söz, inci tanesi gibi şiirler işlemiş olur. Söz söylemek hüner ister. Herkes söz söylemeye yeltenebilir ancak güzel söz söylemek üstatların işidir. Söz söyleme üstadı Ahmedî de sevgilisinin dudaklarını andığı zaman dilindeki her söz berrak, saf, parlak bir su gibi akmaya başlar.

Ahmedî nazm katında söz anan
İtmedi har-mühreden lü'lüyi fark (331/9)

Dişünle dudağın vasfın ideli
Sözi oldı Ahmedînün dürr-i mercân (523/9)

Ahmedî la'lünde ne güher nihândur dir iken
Sözi odından eridi su bigi dürr-i hoş-âb (68/7)

Ahmedînün sözine ne söz ola şibh ü misâl
Ola mı hiç şebah dürr ile yâkûta şebîh (555/7)

Ahmedî la'l-i lebün dürcini vasf idiceğez
Derc ider defterine nazm ile dür-dâneleri (681/7)

La'li dürcin dudağunun zikr idicek Ahmedî
Her ne söz kim nazm ider lü'lü-yi mensûr ola (42/7)

Gerçi ki teşnedür lebün anduhda Ahmedî
Dilinde söz ki söylene âb-ı zülâl ola (28/7)

2. Şiir Yerine Kullanılan Kavramlar

Söz, Türkçe bir kelimedir. Ahmedî mahlas beyitlerinde bugün kullandığımız Arapça “şiiir” yerine “söz” kavramını tercih etmiştir. “Şiir” kelimesine yakın olan “nazm” kavramını “söz” kavramından sonra daha çok tercih ettiğini söyleyebiliriz. Ahmedî'nin “söz” yerine çok nadir de olsa Arapça “şiiir/eş'âr”, “makâl” ve “lafz” gibi kavramları kullandığı görülmektedir. Şairin güzel şiiirler yazmasına ilham veren yine sevgilisidir. Şair; sevgilinin inci gibi dişlerini ve la'l dudaklarını anlattığında papağan bile şairin bu güzel, parlak, anlamlı ve tatlı sözlerine hayran kalır.

Ahmediyem hamdüm ü medhüm kim
Nazm ü nesr ü cümle eş'ârum senün (351/9)

Zikr itdi Ahmedî lebüni tûtî işidüp
Didi mükerrer eyle bu şîrîn-makâlünü (656/7)

Ne dürler ki Ahmedî sinün dizer la'lün sıfatında
Zihî rengîn me'ânî kim gelür bu lafz-ı şîrînden (507/7)

3. Sözün / Şiirin Nitelikleri

Şair, söz/şiiir söyleme konusunda kendine büyük bir özgüven duyar. Açık, ince, nazik, tatlı, ölçülü, olgun, parlak, süslü, renkli, gösterişli, güzel, saf, temiz, duru ve taze sözler/şiiirler söylemek bu özgüvenin yaslandığı temel niteliklerdir. Şair; kolay anlaşılır, nükteli ve albenili özellikler taşıyan; şiiiri okuyanın/dinleyenin dimağında edebî bir tat bırakan; yeni, taze ve şairin üslubunu yansıtan; saf, temiz, duru, kalbe ferahlık veren sözler/şiiirler söylemekle övünür. Ahmedî şiiirinin/sözünün niteliklerini sevgilinin dudakları, dişleri, saçları ve yüzü üzerinden ifade etmiştir.

La'lüni Ahmedî niçe kim vasf ide sözin
Her kim işide nâzük ü şîrîn ü ter bula (36/8)

İder la'lün hadîsini rivâyet Ahmedî her-d
Anun çün sözleri anun ter ü şîrîndür ü rengîn (512/7)

Takrîr itdüğince lebün vasfın Ahmedî
Rengîn ü nâzük ü ter ü şîrîn-kelâm ider (272/7)

Tahrîr itdüğince lebün vasfın Ahmedî
Nâzük-hadîs eydür ü şîrîn-beyân ider (184/7)

Ol kamet ile ol lebi anduhda Ahmedî
Toğrılığ ile her sözi şîrîn beyân ider (190/7)

Şîrîn ü pür safâdur Ahmedî sözi
Zikrine düşeli lebün ile güher dişün (350/7)

3.1. Şairin Güzel Söz Söylemede Kendisini Bülbül ve Papağana Benzetmesi

Ahmedî yaşlı olmasına rağmen taze (yeni) sözler/şiiirler söylediğini, şiiirlerinin taze gülden daha tatlı ve yeni olduğunu ifade etmektedir. Şair, şiiir söylemede kendisini bülbül ve papağanla kıyaslar; hatta onlardan daha taze ve daha tatlı sözler söylemesiyle övünür. Burada dikkatimizi çeken bir başka kavram ise "şerh"tir. Bütün tafsilatıyla güzel, parça parça ve anlaşılır bir şekilde açıklamak, anlatmak anlamında kullanılan bu kavram şairin şiiir anlayışına da işaret etmektedir. Ahmedî'nin şiiirleri "klasik şiiir" anlayışına uygun olduğu için karmaşık ifadeler içermez; açık ve anlaşılır bir üsluba sahiptir.

Çiçek bigi Ahmedîdür pîr-i ser lîk
Sözidür tâze gülden nev-cüvâ-ter (141/9)

Kanda ola Ahmedî bigi bir bülbül-i fasîh
Yâhod anun sözi bigi şekker nirede var (259/7)

Ne şîrîn şerh ider sinün lebüni Ahmedî yâ Rab
Kim öğretti bu sözleri bu tûtî-yi şekker-hâya (556/7)

3.2. Şairin Sözlerinin İnce Bir Hayal Ürünü Olduğu

Ahmedî'nin mahlas beytinde kullandığı "hayal" kavramı dikkati çekmektedir. "Söz" ile "hayal" kavramlarının aynı mısradaki olması ise ayrıca önem arz etmektedir. Hayal, insanın zihnen tasarladığı; hakikati bilinmeyip akılla tasarladığı ve perde arkasından net olarak göremediği görüntüdür ve klasik edebiyatımızda "mazmun" anlamında kullanılır. Şairin fikri ve zikri sevgilinin yüzü ve saçları olmuştur. Bu sebeple sevgilinin hayali naziktir, sözleri ahenkli ve düzgündür. Ahmedî'nin sözlerinin gönüllere ferahlık vermesinin sebebi sevgilinin parlak yüzüdür. Sevgilinin yüzünün hayali ile şairin sözleri tatlı, ahenkli, parlak ve renklidir.

Zikr ü fikri Ahmedî'nün yüzün ü zülfün-dürür
Andan olmuşdur hayâli nâzûk ve sözleri çîn (529/7)

Lebün ü kaddünün vasfı Ahmedîyi
İder sözlerini şîrîn ü mevzûn (502/7)

İder senün yüzün sıfatın rûşen Ahmedî
Lâbûd virür gönüllere rengîn sözi ferâh (110/7)

3.3. Şairin Sözlerinin Olgun Olması

Mahlas beyitlerinde Ahmedî sadece bir şair değil, âlim ve kâmil kimse olduğunu da söyler. Onun kâmil kişiliğinin oluşmasında yine sevgilinin yüzü ve yüzünün güzelliği çıkış noktasıdır. Yüzünün hiçbir kusuru yoktur, güzelliği noksansız ve tamdır. Sevgili güzellik bakımından mükemmeldir ve üstün meziyetlere sahiptir. Onun güzelliklerini dile getiren Ahmedî'nin olgun şiirlerini okuyan kimse de olgunlaşır.

Cân levhine yazar yüzünün vasfın Ahmedî
Hûbın yazar sözün kişi ki ehl-i kemâl ola (33/7)

Cemâlinün ideli Ahmedî kemâlin vasf
Sözi irürdi kemâle zihî kemâl-i kemâl (382/7)

3.4. Sözün Büyülü Olması

İslam inancına göre "sihir" hoş karşılanmayan bir fiildir. Bakara Suresi'nin 102. ayetinde (Fakat şeytanlar kâfir oldular. Çünkü onlar, insanlara büyü yapmayı ve Bâbil'de Hârût ile Mârut isimli iki meleğe indirilen bilgileri öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek: 'Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın öğrettiğimiz bilgileri büyü yapmada kullanıp da kâfir olma!' demeden hiç kimseye bir şey öğretmezlerdi.) sihir yapmanın sakıncalı yönlerine işaret edilmiştir. Peygamber Kur'ân-ı Kerim'den bu ayetleri okuyunca itirazlar gelmiştir ve "İn hâzâ

illâ sihrun mubîn (Bu sihirden başka bir şey değildir)⁴ anlamına gelen Sebe Suresi 43. ayetiyle de söz söylemenin “sihirli” yönüne işaret edilmiştir. Belagat ilminde sihr-i helâl, sihr-i beyân gibi sözün etkileyici özelliğini işleyen cüzleri geliştirilmiştir. Klasik şiirde sevgilinin cadıların ustası büyüleyici gözlerinin şaire büyüleyici sözler söyletmesi ehven görülmüş ve “sihr-i helâl” ve “sihr-i beyân” ifadeleri de olumlu anlamda kullanılmıştır. Ahmedî, sözün etkileyici özelliğini daha çok “sevgilinin gözleri” ile bağlantılı olarak kullanır. Şaire büyüleyici sözler söyleten sevgilinin sihirli gözleridir. Sevgili, büyüleyici gözleriyle “büyücülerin ustası” olmuştur. Bu büyücü gözler şairin canına kasteder, şaire uykuları haram eder ve fitnelere salar. Diğer şairler gibi Ahmedî de “sihir” kavramını Hârût ve Mârût’un büyüyle alakası yönüyle telmih sanatına başvurarak kullanmıştır. Sevgilinin uykuları haram eden gözlerinin vasfını yaparken Ahmedî’nin söylediği her söz gözleri büyüleyerek ona uykuyu helâl eder. Şair, “helâl” ve “haram” sözlerinin tezatlığından da faydalanmıştır. Ahmedî de sevgilinin harami gözlerine meftun olduğu için, onun söylediği her söz helal olan bir sihir olur.

Gözün vafında işiden Ahmedî'nün
Sözün dir zihî câdû-yı üstâd (130/7)

Vasfın ol gözün ki dil ü cân olur beleş
Her söz ki Ahmedî diye sihr-i beyân ola (35/7)

Çün Ahmedî ide Hârût bigi sihre şürû'
Sözine Bâbil içinde tana kalur Mârût (96/9)

Vafında gözünün ki ider uyhuları harâm
Her söz ki Ahmedî diye sihr-i helâl ider (204/7)

Düşdi meftûn ol harâmî gözlerle
Ahmedî ki oldı sözi sihr-i helâl (377/7)

4. Şair Güzel Söz Söylemek İçin Belagat İlmini Bilmeli

Ahmedî'nin edebî sanatlarla ilgili “*Bedâyi'ü's-Sihr fî-Sanâyi'i'ş-Şi'r*” isimli bir eseri bulunmaktadır ve belâgat ilmine vakıf olduğu bilinmektedir. Mahlas beyitlerinde belâgat ilmiyle ilgili “belâgat, meânî, beyân, fesâhat, fâsih, lafz, beyân, bedî', hadîs, kelâm, kâfiye, nutk, sihr-i beyân, sihr-i helâl” gibi kavramları sıklıkla kullanmıştır.

⁴ Burada bahsi geçen ayetler Diyanet İşleri Bakanlığı Yayınları arasından çıkmış olan “Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir” isimli eserden alınmıştır. Eser, Hayreddin Karaman, Mustafa Çağrı, İbrahim Kâfi Dönmez ve Sadrettin Gümüş 'ten oluşan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.

Kavramlar belagat ilmindeki anlamlarından ziyade sözlük anlamlarıyla kullanılmıştır. Ahmedî'ye göre şair güzel (beliğ) sözlü ve tatlı ifadeli olmalı, anlamlı (manalı) söz söylemelidir. Süslü, renkli (rengin) ve parlak ifadelere sahip olmalı, fasih (açık) ve hatasız söz söyleyebilmeli, büyüleyici (sihr-âferin) ve kafiyeleli söz söyleyebilmelidir. Ahmedî yaşlı olduğu hâlde söz söylemede hâlâ dinçtir. Bin yiğit bir araya gelse onun gibi bir söz söylemez. Ahmedî fesahat ilminde ata bindiğinden beri Ebu'l-Fevâris⁵ onun yanında yaya kalmıştır. Ahmedî öyle şiirler söylemektedir ki bunları işiten "Mutlak gerçek budur." der. Şair sevgilisinin dudaklarını tatlı tatlı anlatır. Şairin bu şiirin anlatımın kaynağı yine sevgilinin tatlı dudaklarıdır. Buna rağmen sevgilinin mim (م) gibi dar olan dudaklarından dolayı şair, kafiye bulmakta zorlandığını söylemektedir. Burada dudakların dar olması ile kafiyeleli dar olması arasında bağlantı kurulmuştur.

Yüzün ile lebüni ider şerh Ahmedî

Billâh ki hûb lafzı vu şîrîn beyânı var (161/7)

Nice zinde pîrdür gör bugün Ahmedî kim anun

İremez hezâr yiğit sözine beyân içinde (545/7)

Ne dürler ki Ahmedî sinün dizer la'lün sıfatında

Zihî rengin me'ânî kim gelür bu lafz-ı şîrînden (507/7)

Fusâhatde Ahmedî fâris olalı

Piyâdedür öninde Bü'l-Fevâris (291/7)

Ahmedî her ne me'ânî ki beyâna getürür

İşiden dir ki zi elfâz-ı hoş u nazm-ı bedi' (322/7)

Ahmedî bir kelâm söyledi kim

İşiden dir zi ma'nî-yi mutlak (341/9)

Ahmedî adına ide sihr-âferîn

İşbu kelâmı işidürse Kelîm (428/7)

Şîrîn beyân ider lebünen vasfın Ahmedî

⁵ (Bu çalışmada; dipnotlarda şahıslarla ilgili bilgiler TDV İslam Ansiklopedisi'nin muhtelif ciltlerindeki ilgili maddelerden yararlanılarak verilmiştir.) Ebu'l-Fevâris (950-1022); kültürlü, hafızası kuvvetli, dürüst ve takva sahibi kişiliği ile bilinen hadis ve kıraat ilminde tanınmış bir âlimdir. Bağdat, İran ve Horasan'da bulunmuş ve eğitim almıştır. **Geniş bilgi için bknz.** Topaloğlu, Nuri (1999), "İbn Ebü'l-Fevâris" TDV İslâm Ansiklopedisi, Cilt 19, s.463, İstanbul: TDV Yayınları.)

Gerçi olur bu kâfiyede söz mecâli teng (349/7)

4.1. Şairin Tasavvuf İlmine Vakıf Olması

Ahmedî tasavvuf kültürünü özümsemiş bir şair olmasına rağmen mahlas beyitlerinde tasavvuf ile ilgili kavramlara fazla yer vermez. Ahmedî'nin yaşadığı dönemde Mevlevîlik Anadolu'da artık kurumsallaşmaya başlamış, mutasavvıf şairlerin sayısı artmıştır. Ahmedî; Aydın ve Germiyan beyliklerinde yaşamış, ömrünün son yıllarını da Amasya'da geçirmiştir. Mevlevî tekkelerinin faaliyetlerine şahit olması muhtemeldir. Aşağıdaki mahlas beytinde Mevlevîliği çağrıştıran "mey ü ney", "gûş olmak" ve "sûfi" kavramlarını kullanmıştır. İlk mısradaki ifade Ahmedî'nin Mevlevîliğe olumlu baktığı anlaşılmaktadır. Şair kendi sözünün/şairlerinin mey ve ney eşliğinde dinlenilmesini istemektedir. Zend veya Zend-Avesta, Zerdüşt tarafından yazılmış, ateşperest Mecusilerin din ve iman kurallarını ihtiva eden kitabının adıdır. Ahmedî, kalbi temiz olmayan sofilerin Zend kitabını okumasını tavsiye etmektedir.

Mey ü neyle Ahmedî sözine gûş ol
Safâsuz sûfiyi ko ohısun Zend (132/9)

4.2. Şairin Hikmetli Söz Söylemeye Vakıf Olması

Müslüman âlimler ilmi çalışmalarında İslamiyet'in akli ve hikmeti ön plana çıkaran anlayışına uygun olarak Aristo, Eflatun, Sokrat gibi Yunan filozoflarının eserlerinden ve fikirlerinden faydalanmışlardır. Ahmedî, Yunan felsefesinden haberdar olan, gerçeklerin peşine düşen, hikmetli sözlerin kıymetini bilen âlim bir şairdir. Şair, mahlas beyitlerinde "hakikatlerin tercümanı, mücevherler satan hikmet sahibi" olduğunu söylemektedir. Ahmedî, söylediği hikmetli sözlerini Yunan filozoflarınca söylenen sözlere benzetir; ancak kendisinin Yunan olmadığını dile getirir. Şiirlerinin hikmetle dolu olduğunu, ağızından çıkan her sözü "ayne'l-yakîn" söylediğini iddia eder. Ahmedî sözlerini mücevhere benzetir; sırlara, hikmetlere vakıf olduğunu söyler.

Bu Ahmedî midür ya hakîm-i güher-fürûş
Bu söz midür ya hikmet-i Yunân mıdur nedür (145/7)

Tolıdur Ahmedînün sözi hikmet
Velîkin mezhebi Yûnân degüldür (248/9)

Gözünü fitnedür didüm kamer devrinde 'akl eydür
Bu rûşen ki Ahmedî her sözi ki dir 'ayne'l-yakîn söyler (196/7)

Sözin cân ile dinle Ahmedînün
Ki oldurur hakâyık tercümânı (637/10)

Gûher-şinâs olan kişiler Ahmedî sözün

Ayruh sözine benzedi billâh hatâ-durur (222/7)

La'lünden isderem söz açam eydür Ahmedî

Cândan revâ mıdır ki ide 'ilm ehli keşf-i râz (279/11)

5. Şairin Amacı ve Kullandığı Araçlar

Mahlas beyitleri; şairlerin kendilerini tanıttıkları, şiir anlayışlarını anlattıkları, kimleri etkilediklerini ve kimlerden etkilendiklerini dile getirdikleri, amaçlarını bildirdikleri, amaçlarına ulaşmada kullandıkları araçlardan bahsettikleri, yaşadıkları dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak anlattıkları bölümlerdir. Ahmedî divan, devâvîn, kitâb, lügat, defter, sûret, evrâk, levh, tahrîr gibi kavramları mahlas beyitlerinden sıklıkla kullanır. Amacına araçlık eden bu kavramlar daha çok gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Ahmedî; arzularını, beklentilerini, aşklarını, sevdiklerini, dertlerini dile getirmek amacıyla şiirler, düzyazılar, şiir ve inşa mecmuaları düzdüğünü ifade etmiştir. Burada dikkati çeken kavram “defter” olmuştur. Dönemin şartlarında şiir mecmualarına “defter” denildiğini görüyoruz. “İnşa” kavramı da nesir mecmuaları için kullanıldığını söyleyebiliriz. Ahmedî defter ve inşadan sonra dikkatimizi “nazm” kavramına çeker. “Şiir” anlamında kullanılan bu kavram gönle hoş gelen, tertipli, vezinli sözler için kullanılır. Ahmedî'nin söz/şiir yerine “kelâm” kavramını da kullandığı görülmektedir. Kelâm, belagat ilminin bir cüzüdür. Burada söz söylemek anlamında değil, şiir söylemek anlamında kullanıldığı görülmektedir. Ahmedî, Mevlânâ'nın⁶ “Fihî Mâfih” kitabının ismine de işaret ederek sözlerini işitenlerin “Meğer her şeyin içinde olduğu kitap budur.” dediklerini söylemektedir.

Ahmedî “lügat” kelimesini “dil” anlamında, “nutk”u ise “konuşma yeteneği” anlamında kullanmıştır. Ahmedî şiirlerini sureti nakışlı, yani kenarları tezyin edilmiş divana yazmıştır. Sureti nakışlı bu divanın yanında büyük İranlı şair Sa'dî'nin⁷ Gülistân'ını yel, Bustân'ını ise sel alıp götürmüştür. Ayrıca Sa'dî'nin eserlerinin tezyin edilmesiyle, nakışlarla süslenmesiyle şöhret bulduğuna telmih yapılmıştır.

⁶ Mevlânâ (1207-1273), Anadolu sahasında yazdığı Farsça eserlerle dikkati çeken mutasavvî bir şairdir. Belh'te dünyaya gelen şair dönemin önemli isimlerinden ders almıştır. Babası Bahaeddin Veled Moğol tehlikesinin baş göstermesi nedeniyle Hicaz yoluyla Anadolu'ya gelerek Karaman'a yerleşmiştir. Daha sonra Konya'ya davet edilen aile burada büyük bir ilgi görmüştür. Mevlânâ, Şems-i Tebrizî ile dostluk kurmuş, düşünce dünyası ve şiirinin olgunlaşmasını ona dayandırmıştır. Mesnevî, Divan-ı Kebir, Fihî Mâfih, Meclis-i Seb'a ve Mektubat isimli eserleri vardır.

⁷ Sa'dî-i Şîrâzî (1201-1292), tasavvufî ve mistik konuların işlendiği Bostan ve Gülistan eserleriyle tanınan İranlı şairdir. Aynı ekolün 13. yüzyıldaki diğer temsilcileri Senasi ve Attar'dır.

Kamus-ı Türkî'ye göre divan “şairlerin şiirlerinin bir araya getirildiği eser.” olarak tanımlanmış olsa da sadece şiir değil klasik anlamda tertip edilmiş tüm eserler “divan” olarak tanımlanabilir. “ Kitâbın başından sonuna kadar uyulan bu tertîbe, dîvân istiâresini yansıttığı için, ‘tedvîn’ de demek mümkündür; bu hâliyle geleneksel tertîb usûlüne uygun olarak te’lîf edilen her kitâb bir tür dîvân sayılabilir.” (Dağlar, 2016: 164-179). Ahmedî'nin mahlas beyitleri dikkatlice incelendiğinde bu anlamı kapsadığı görülür. Ahmedî, şairlerin şiirlerini belli bir sıra gözetmeden not ettiği kaynaklar için “defter” kavramını uygun görürken; belli bir düzene göre tertip edilmiş kaynaklara da “divan” sözünü uygun görmüştür. Divan nakışlarla süslenir, parlaklık için cila kullanılır, görüntüsüyle birlikte içindeki güzel şiirlerle tezyinat tamamlanır. Divanın belli bir sıra ile tertip edildiği görülür. Mürettep bir divanda besmele, hamdele, salvele, münacaat, naat, methiye, mersiye gibi bölümlerden sonra gazeliyat bölümü yer alır. Divanın sonunda kıt'a, rubai, müfred gibi kısa şiirler ile divan tamamlanır. Bu işleme “divan düzmek” denir.

Hevâ vü mihr ü 'ışk u derdüne vü vafunda
Düzer üş Ahmedî hoş nazm u nesr ü defter ü inşâ (8/11)

Ahmedî'nün yazusu olalı hâl u ruh u zülf
Nakş-ı cândur tolı defterlerinün evrâkı (719/7)

Vasfın idicek ol leb ü dendânun Ahmedî
Her söz ki nazm ide kamusu dil-pezîr ola (39/9)

İşiden Ahmedî sözünü eydür
Meger budur kitâb-ı Fihî Mâfih (550/7)

Şol dem ki yoğıdı lügat u nutk-ı Ahmedî
Yitmiş iki dil ile sana medh-h'âh idi (631/8)

Dîvân düzeli Ahmedî anı işidüp gör
'Attâr nedür defter-i Selmân u Kemâli (663/8)

Gülistânın Sa'dînün yıl aldı Bustânını seyl
Ahmedî nakş ideliden işbu dîvân sûretin (498/6)

Gülistânını görseyidi benüm dîvânımın Sa'dî
Diyeydi Ahmedî revnak giderdi Bûsitânımdan (528/7)

Ahmedî itdi cihânda taya Selmân defterin
Şöyle ki itdi Mîr Selmân Hâtemün adını tay (732/9)

Yazalı Ahmedî dîvânı nakşın
Dürildi defter-i Selmân u Sa'dî (685/7)

6. Şairin Kendisi Övmesi / Söz Ülkesinin Sultanı

Şair iddia sahibi kimsedir. Söylediği şiirlerinin benzerini bile kimse yazamaz. Söz söylemede onun üzerine kimse yoktur, bu konuda kimse onun eline su dökemez. Şiir sanatında zirvede olmak şair için en büyük makamdır. Dünyadaki diğer makamlar onun ilgisini çekmez. Ahmedî'ye göre yazdığı şiirlerin kalitesinde güzel şiirler yazabilecek kimse yoktur. Ahmedî'nin söylediği şiirler sırlarla doludur. Çağdaşı olan büyük İran şairleri Selmân ve Hâfız⁸ dahi onun sözlerinin sırlarına vakıf değildir. Şiirlerinin güzelliğine Selmân bile hayran kalmıştır. Şairin yazdığı divanın nakışlarını gören güllerin yaprakları heder olur. Ahmedî, yaşadığı dönemin şairleri H'âcû⁹ ve Selmân'ı beğenir, ancak Anadolu'daki şairlerin onun şiirlerini Elvan Çelebi'ye¹⁰ benzetmelerine de veryansın eder. Şair, söz/şiir söylemede Selmân'ı bile cevap veremez hâle düşürmüştür. Şairin övündüğü bir diğer konu ise başkalarının kendisine öykünerek/benzeterek şiirler yazmasıdır. Bu yönüyle söz ülkesinin şâhı olmuştur.

Yiter söz Ahmedîye mansıb u câh
Mesâyibdür ana ayruh menâsib (62/9)

İllâ ki Ahmedî bu cihânda kimesne yok
İşbu söze bu resm ile şîrîn-cevâb ider (241/9)

Ol sözi Ahmedî illâ bunı dir kim
Sırrın sözümün Hâce vü Selmân dahı bilmez (276/9)

⁸ **Selmân-ı Sâvecî** (1309-1376) ve **Hâfız-ı Şîrâzî** (1317/1326-1392), İran lirik şiirinin önde gelen şairlerindedir. **Selmân**; gazel ve kasideleriyle birlikte terkihibent, terciibent, rubai gibi hikmetli şiirlerini de içeren Divan'ı; Cemşid ü Hürşid ve Firakname isimli mesnevileri bilinen bir şairdir. Gazellerinde Mevlânâ ve Sa'dî-i Şîrâzî'den etkilenmiştir. **Hâfız** ise çok iyi bir eğitim almış "hâce" olarak anılmıştır. Divanındaki sehl-i mümteni gazelleriyle tanınan şairin şiirlerinde tasavvufun etkisi açıkça görülür.

⁹ **H'âcû-yı Kirmânî** (1290-1352), iyi bir eğitim almış; Şiraz, Bağdat, Azerbaycan, Mısır, Suriye, Filistin ve Tebriz'i gezmiş olan şair yazdığı kasidelerle dikkati çekmiştir. Hamsesi olan şairin mensur eserleri de bulunmaktadır. Tasavvufu ve hikmeti şiirlerinde başarıyla buluşturmuştur. Hâfız-ı Şîrâzî bile gazelde ondan etkilenmiştir.

¹⁰ **Elvan Çelebi** (?-1358-9), Âşık Paşa'nın oğlu olan şairin dedesi Babailer İsyanı'nın en önemi figürü olan Baba İlyâs-ı Horasanî'dir. Menâkıbu'l-Kudsiyye, Letâifname ve Hızırnâme isimli eserleri vardır. Yaşadığı dönemde şairliğinden ziyade sūfî olarak bilinen Elvan Çelebi şair olarak tanınmamıştır.

Sözi irürdi kemâle Ahmedî
N'ola bes dutarsa ol Selmân dak (332/7)

Yile varur gülün evrâkı nazar itmen ana
Ahmedî yazduğı bu defter ü dîvânı görün (368/9)

Ehl-i kemâl Ahmedîyi hâşâ hâşâ kim
Selmân u H'âcû var iken Elvâna benzedede (565/7)

Dîvâne ol ki defterini Rûm ehlinün
Ben yüzdüğüm nakş ile dîvâna benzedede (565/7-8)

Vasfın cemâlünün ideli nakş Ahmedî
Selmânı mât eyledi sözde kemâl ile (567/7)

6.1. Şairin Yaşadığı ve Etkilediği Coğrafya:

Ahmedî'nin hayatı hakkında bilgiler sınırlıdır. Nerede doğduğu tam olarak bilinmemekle birlikte Taşköprüzâde ve Mecdî onun Germiyanlı; Latîfî ve Alî, Sivaslı olduğunu kaydeder. Bir süre Mısır'a gittiği bilinen Ahmedî'nin dönüşünde önce Aydın, sonra Amasya'da bulunduğu ve burada vefat ettiği bilinmektedir (Kut, 1989: 165-167). Mahlas beyitlerinde Ahmedî'nin kaldığı Amasya ve Mısır'dan, genel olarak da Anadolu'dan (Rûm ili) bahsettiğini görüyoruz. Arapça ve Farsça lûgat, sarf ve nahiv kitap ve risaleleri bulunan şair, dönemdeki entelektüellerin başında gelir. Mahlas beyitlerinde Arap, Hicaz, Irak, Acem gibi bölge coğrafyasıyla birlikte İsfahan ve Şîrâz'dan bahseden şair, şiirlerinin buralarda çok beğenildiğini dile getirir. Ahmedî, -şairlerin mübalağalı ifadelerden faydalandıklarını göz önünde bulundurmak kaydıyla- Arap ve Acem diyarında şiirlerinin "yeni kapılar" açtığını, Hicaz ve İsfahan'ın şiirleriyle dolduğunu, şiirlerine Irak ve İsfahan'dan tebrikler geldiğini, Anadolu'daki şairlerin kendisine öykündüğünü dile getirir. Şair, şiirleri sayesinde Amasya'da haklı bir gurur ortaya çıktığını ve Mısır ve Şîrâz'ın bu durum karşısında utandığını söyler. Şair, şiirlerinin ve nağmesinin Irak, Mısır ve İsfahan'da bile işitildiğini; Gülşehrî'nin Anadolu'da kendisi gibi bir şairin defterini göremediği için bedbaht olduğunu iddia eder.

Çün 'Acemde irdi kemâle sözlerün
Fe't-teh ebvâbe'l-me'ânî fi'l-'Arab (52/9)

Zülfüne Rûm içinde muhayyerdür Ahmedî

Gerçi ki toldı sözi Sıfâhân ile Hicâz (283/7)

Sözi için Ahmedî'nün Rûm iline

Gelür tahsîn 'Irak u Isfâhândan (492/11)

Dîvâne ol ki defterini Rûm ehlinün

Ben yüzdüğüm nakş ile dîvâna benzedede (565/7-8)

Cemâlün vasfıyla Ahmedî nazmı safâsından

Amasiyye urur ta'ne bugün Mısır ile Şîrâza (605/7)

İşit ki Sıfâhân u 'Irakı

Muhayyer Ahmedî'nün söz ü sâzı (652/11)

Zi nağme ki Ahmedî'nün sâzı ider râst

Muhayyer uş 'Irak ile Hicâzı (686/11)

Çü görmemişdi anun defterini Gülşehrî

Pes ana Rûmda 'arza kim eyledi Çîni (700/10)

6.2. Ahmedî'nin Etkilediği ve Beğenmediği Şairler

Mahlas beyitlerine göre Ahmedî'nin etkilediği şairler Şeyhoğlu Mustafa¹¹, Elvan Çelebi ve Gülşehrî'dir.¹² Ahmedî'nin ifadesine göre Şeyhoğlu Mustafa kendisinden etkilenmiş olsa bile şair onu beğenmez. Ahmedî'nin divan tertip ettiği bir dönemde Şeyhoğlu Mustafa'nın henüz divanı yoktur ve defterindeki şiirler o kadar da başarılı değildir. Şeyhoğlu, divanının içinden "Ahmedî" adını gördüğünden beri onun defterini de yel almıştır. Ahmedî'nin divanında keşfedilmesi gereken birçok güzellik vardır, ancak bunları keşfetmek Şeyhoğlu Mustafa'nın işi değildir. Şeyhoğlu, Ahmedî'nin şiirindeki latifeleri anlayabilecek kabiliyette de değildir ve onun söyledikleri kendisi gibi eksiktir. Bu durumda Ahmedî, Şeyhoğlu Mustafa'yı ve şiirlerini beğenmez. Ahmedî'nin Elvân Çelebi hakkındaki düşünceleri de olumsuzdur. Şair, Selmân ve H'âcû gibi beğendiği iki üstat şair varken şiirlerinin Elvân Çelebi'nin şiirlerine benzetilmesinden rahatsızdır. Bu yönüyle şairin Anadolu'da kendi adının

¹¹ **Şeyhoğlu Mustafa** (1340-1414), âlim ve sanatkâr kişiliğiyle tanınmıştır. Ahmedî, kendisine rakip gördüğü şairi beğenmez. Türkçeyi şiirlerinde ustaca kullanması yönüyle dikkat çeken şairin Marzubânâme ve Hurşidnâme'si ve Farsçadan çevirdiği Kâbusnâme Tercümesi ile Kenzül-Küberâ isimli eserleri önemlidir.

¹² **Gülşehrî** (?-1317'den sonra), zaviye sahibi olan şair mutasavvif kişiliğiyle meşhur bir şeyh olarak bilinir. Feridüddin Attâr'ın Mantiku't-Tayr eserini Türkçeye çevirmiştir. Mevlânâ, Sa'dî, Nizâmî, Attâr ve Senâî'den etkilenmiştir. Türkçenin şiir dili için yetersiz olduğuna dair düşünceleri doğru bulmaz.

yanında başka bir şairin anılmasından rahatsız olduğu açıktır. Gülşehrî ise Ahmedî'nin divanını görmediği için bahtsızdır.

Şeyhoğlu defterini yile virdi rûzigâr

Görelî Ahmedî ki adı dîvân içindedür (212/7)

Sözi muhakkıka dir Ahmedî ki keşf ide

Bu remzi sanma ki Şeyhoğlu Mustafâya düşer (237/9)

Ana ki Ahmedî sözün lutfın anlamaz

Şeyhoğlu her ne dir ise nâçâr hoş gelür (256/9)

Ahmedî dîvânını nirede ki ohıyalar

Defter-i Şeyhoğlunun kendü bigi ebter gerek (358/7)

Ehl-i kemâl Ahmedîyi hâşâ hâşâ kim

Selmân u H'âcû var iken Elvâna benzede (565/7)

6.3. Ahmedî'nin Beğendiği ve Etkilendiği Şairler

Ahmedî, Anadolu şairlerine karşı takındığı olumsuz tavrı İran şairleri için göstermez ve şairlerinde onları örnek aldığına dair ifadelerle yer verir. Bazı konularda kendisini İranlı şairlerle kıyaslar, hatta bazen onlardan üstün olduğunu dile getirir. Kemâl-i Hucendî¹³, Evhadüddin Enverî¹⁴, Selmân-i Sâvecî, H'âcû-yı Kirmânî, Hâkânî-yi Şîrvânî¹⁵, Şeyh Sa'dî-yi Şîrâzî, Feridüddin 'Attâr¹⁶ ve Hâfız-ı Şîrâzî gibi İran şairlerinin adını mahlas beyitlerinde

¹³ **Kemâl-i Hucendî** (1319-1400), tanınmış bir şeyh olan şairin Tebriz'de tekkesi olduğu bilinmektedir. Gazelde Sa'dî-i Şîrâzî'den etkilenmiştir. Çağdaşı olan Hâfız-ı Şîrâzî, Semerkandî ve Mağribî ile dostluk kurmuş, aşk ve tasavvufu işlediği gazellerinde "Kemâl" mahlasını kullanmıştır. Gazel, kıta ve rubailerinin yer aldığı divanı vardır.

¹⁴ **Evhadüddin Enverî** (?-1189): İran edebiyatının en büyük kaside şairi olan Enverî'nin hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Enverî mahlası başkaları tarafından kendisine verilmiştir. Farklı ilim dallarında çok iyi bir eğitim görülen Enverî, Sultan Sencer'e yazdığı mükemmel kasideleriyle tanınmıştır. Şiir tekniğinin çok iyi bilen şairin geniş bir hayal gücü, edebi sanatlarda ustalığı dikkat çemiştir. Belagat kitaplarında şairleri örnek gösterilen şair Mollâ Câmî'yi de etkilemiştir.

¹⁵ **Hâkânî-yi Şîrvânî** (1126-1199), İran edebiyatının en büyük şairi sayılır. Keskin zekâsı, hayal gücü ve ilmîni kullanarak şiire getirdiği yeniliklerle hikmetli şiirler yazmıştır. Hikmetli şiirlerinde Senâî ve Unsurî'ye benzetilir. Daha hayattayken ünü bütün İslâm dünyasına yayılmıştır. Hint, İran ve Türk şairleri onun şiirlerine nazireler yazmış, Mevlânâ'yı da etkilemiştir. Şiirlerinde devrin ilimlerini tahsil ettiği görülen şair, geçim sıkıntısı çekmiş ve yazdığı kasidelerle durumunu düzeltmeye çalışmıştır. Üzerine birçok şerh yazılan Divan'ı ile Tuhfetü'l-İrâkeyn isimli manzum bir seyahatnamesi vardır.

¹⁶ **Feridüddin 'Attâr** (1142?-1221): Tıp ve eczacılık başta olmak üzere akli ve nakli ilimleri tahsil eden şair kendisini tasavvufa verdikten sonra Mısır, Mekke, Medine, Şam, Irak, Hindistan ve Türkistan'a seyahatlerde bulunmuştur. Esrârname adlı eserinde Ebu Sa'dî-i Ebu'l-Hayr'a intisap ettiğini söyleyen şairin tasavvuf terbiyesini kimden aldığı belli değildir. Mesnevi ve gazelde oldukça başarılı olan şair, dini konularda kasideler yazdığı görülür. Vahdet-i vücud anlayışını gazellerinde ve mesnevilerinde işlemiş olan şairi bu konuda sadece Mevlânâ geçebilmiştir. Divan'ı, mesnevileri ile tezkiresiyle devrinden sonra İslam dünyasındaki birçok şairi etkilemiştir.

anmıştır. Ahmedî, kendi sanatını övmek için bu İranlı şairlerden bahseder. “Süleyman, hükümdar olan peygamberlerden biridir. Yeryüzünde pek az insana nasip olmuş olağanüstü bir güce ve saltanata erişmiş bir hükümdardır. Aynı zamanda hayvanların dilini bilme, rüzgârın gücünden yararlanarak çok uzun mesafeleri az bir zamanda alma, insanlara olduğu kadar cinlere de hükmetme vs. gibi mucizeleriyle mümtaz ve kendine has özellikleri olan bir peygamberdir.” (Tökel 2016: 231). Ahmedî kendisinin kuşdili bilen Süleyman peygamber gibi görmektedir. Bu yönüyle şair, Selmân'ın adını ağzına alsa Selmân kuşdilinde Süleyman olur. Şairin, her biri çok bilinen bu şairlerin isimlerini yeri geldikçe tevriyeli kullandığı görülür. Kemâl-i Hucendî, Ahmedî'nin şiirleri işitince “Bunlar ne olgun şiirlerdir?” diye şapka çıkarır. Enverî, şairin şiirlerindeki parlaklığa hayran kalır. Selmân-ı Sâvecî ile H'âcû-yı Kirmânî, Kemâl gibi Ahmedî'nin şiirleri karşısında tam bir teslimiyet gösterirler. Hâkânî, Ahmedî'nin beğendiği şairlerden biridir. Sultanlara layık şiirler söyler. Ahmedî yaşadığı dönemin önemli isimlerinden Sa'dî'den üstün şiirler söylediğini iddia eder. Şairin divanının yanında Kemâl, Selmân ve 'Attâr'ın divanlarının esamesi bile okunmaz ve şair onlardan daha güçlü bir şair olduğunu söyler. Ahmedî'nin sözü Kemâl'e –burada tevriye sanatına başvurmuştur-erdiğiinden beri Sa'dî'nin kelâmı 'Attâr'a benzer.

Süleymân ola Selmân kuşdilinde

Dir ise Ahmedî Selmân u Minnâ (16/9)

Sözini Ahmedî'nün eger işide Kemâl

“Lillâhi derruhu” diye sen bu kemâle bah (117/7)

Yüzünü vasf idicek Ahmedî'nün

Sözini işiden dir ki Enverîdür (268/7)

Kelâmına Ahmedî'nün gör ki şol resm ile ki İsmâ'îl

Kemâl olupdurur kurbân n'ola Selmân ile H'âcû (532/9)

Kemâle Ahmedî irgürdi sözi

Nedür Selmân u yâ H'âcû katında (598/9)

Şeh hidmetine Ahmedîyi irürdi sa'âdet

Şol resme ki Hâkânîyi hâkâna irürdi (699/10)

İhlâsın Ahmedî'nün eyit pâdişâhına

Hâkânî iştiyâkını hâkâna 'arza kıl (380/9)

Gülistânın Sa'dînün yıl aldı Bustânını seyl
Ahmedî nakş ideliden işbu dîvân sûretin (498/6)

Dîvân düzeli Ahmedî anı işidüp gör
'Attâr nedür defter-i Selmân u Kemâli (663/8)

Gider 'Attâra Sa'dînün kelâmı
İreli Ahmedî sözi Kemâl'e (559/9)

SONUÇ

Ahmedî klasik edebiyatın kuruluş döneminin önde gelen şairlerinden biridir. Büyük bir şair olduğuna dair iddiasını şiirlerinde tespit etmek mümkündür. Büyük bir özgüvenle mahlas beyitlerinde şiir ve şair hakkındaki düşüncelerini dile getirmiştir. Gazellerin mahlas beyitleri şairlerin kendi adını da anarak şairlik hünerlerini ve iddialarını, şiir anlayışlarını, dünyaya bakış açılarını, amaçlarını, hayallerini anlattıkları beyitlerdir.

Şair iddia sahibi kimsedir, sözün sultanıdır. Söylediği şiirlerinin benzerini kimse yazamaz. Söz söylemede onun üzerine kimse yoktur, bu konuda kimse şairin eline su dökemez. Şiirde zirvede olmak şair için en büyük makamdır. Ahmedî mahlas beyitlerinde şiir yerine "söz" kelimesini tercih etmiştir. Söz şairin en kıymetli hazinesidir, kıymeti yönüyle inciye benzetilir. Şair sevgilisinin inci gibi dişlerinden esinlenerek söylediği sözlerle inci demiştir. Şaire göre söz; açık, ince, nazik, tatlı, ölçülü, olgun, parlak, süslü, renkli, gösterişli, güzel, saf, temiz, duru ve taze olmalıdır.

Ahmedî, sözün etkileyici ve büyüleyici özelliğini daha çok "sevgilinin gözleri" ile bağlantılı olarak anlatır. Şaire büyüleyici sözler söyleten sevgilinin gözleridir.

Ahmedî, mahlas beyitlerinde belâgat ilmiyle ilgili "belâgat, meânî, beyân, fesâhat, fâsîh, lafz, beyân, bedî', hadîs, kelâm, nutk, sihr-i beyân, sihr-i helâl" gibi kavramları sıklıkla kullanmıştır. Şair, kendisini bu ilimlere vakıf bir âlim bir kişi olduğunu dile getirmiştir.

Ahmedî divan, devâvîn, kitâb, lügat, defter, sûret, evrâk, levh, tahrîr gibi kavramları mahlas beyitlerinde yer vermiştir. Amacına araçlık eden bu kavramlar daha çok gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır. Şairin amacı isteklerini, dertlerini, aşkını, sevdiklerini dile getirmektir. Şair, şiir ve inşa mecmularında bu amacını gerçekleştirdiğini söylemektedir.

Ahmedî'nin, mahlas beyitlerinde Arap, Hicaz, Irak, Acem gibi bölge coğrafyalarından ve İsfahan ve Şîrâz'dan da bahsettiği, şiirlerinin buralarda çok beğenildiğini dile getirdiği görülmektedir.

Şeyhoğlu Mustafa, Elvan Çelebi ve Gülşehrî, Ahmedî'nin etkilediği isimlerdir ve mahlas beyitlerinde bu şairlerin adlarını sıkça andığı görülür. Ahmedî'nin ifadesine göre Şeyhoğlu Mustafa kendisinden etkilenmiş olsa bile şair onu beğenmez.

Anadolu şairlerine takındığı olumsuz tavrı İran şairlerine göstermeyen Ahmedî, şiirlerinde onları örnek aldığına dair ifadelere yer vermiştir. Kemâl-i Hocendî, Evhadüddin Enverî, Selmân-i Sâvecî, H'âcû-yı Kirmânî, Hâkânî-yi Şîrvânî, Şeyh Sa'dî-yi Şîrâzî, Feridüddin 'Attâr ve Hâfız-ı Şîrâzî gibi İran şairlerinin adını mahlas beyitlerinde anan Ahmedî, bu isimleri kendi sanatını övmek için kullanmıştır.

Ahmedî tasavvuf kültürünü özümsemiş bir şair olmasına karşın mahlas beyitlerinde tasavvuf ile ilgili kavramlara pek rastlanılmaz. Ahmedî, Yunan felsefesinden haberdar olan, gerçeklerin peşine düşen, hikmetli sözlerin kıymetini bilen âlim bir şairdir. Şair, hikmetli söz söyleme ustası olduğunu söyler. "Hakikatlerin tercümanı" olmak gibi bir görev üstlenmiştir. Bu yönüyle Ahmedî kendisini "mücevherler satan hikmet sahibi kimse" olarak göstermiştir.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Yaşar (Tarihsiz), Ahmedî Divanı, KTB Kültür Eserleri 424 / <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78357/ahmedi-divani.html> / [Erişim Tarihi: 17.03.2020]
- COŞKUN, Menderes (2011), "Klasik Türk Şairin Poetikası Üzerine", Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 56: 57-80. /http://bilig.yesevi.edu.tr/shw_artcl-1214.html. [Erişim Tarihi: 29.10.2020]
- ÇETİŞLİ, İsmail (2004), Metin Tahlillerine Giriş I-Şiir, Ankara: Akçağ Yayınları.
- DAĞLAR, Abdülkadir (2016), "İsimlendirme Hengâmesinde Bir İsim Savunması: Dîvân Edebiyatı", Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature], Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı 2 (5): 164-179.
- ERBAY, Nazire (2019), Klasik Türk Şiiri Gazellerinde Şair ve Şiir Karakteri, İstanbul: Fenomen Yayıncılık.
- ERKAL, Abdülkadir (2018), Divan Şiiri Poetikası (17. Yüzyıl), Ankara: Altınordu Yayınları.
- GÜLEÇ, İsmail (2008), ["Osmanlı Müellifleri'nde Şair ve Şiir Değerlendirmeleri", *İlmi Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri*, 25 (Bahar 2008), s. 69-83. / <http://dergi.fsm.edu.tr/index.php/iadeti/article/view/593/612>. [Erişim Tarihi: 29.10.2020].
- GÜLHAN, Abdülkerim (1998), "Hakanî Mehmed Bey'in Şiir Anlayışı", Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Yıl: 1998 / <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c1s2/makale/c1s2m7.pdf> [Erişim Tarihi: 10.06.2020]
- GÜMÜŞ, Kudret Safa (2017), "Filibeli Vecdî'nin Poetikası", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 48., s.74-81 / http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi48_pdf/1dil_edebiyat/gumus_kudretsafa.pdf [Erişim Tarihi 11.09.2020]
- HORATA, Osman (2018), Has Bahçede Döne Döne Araştırma-İnceleme Yazıları, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAPLAN, Mahmut (2007), "Şeyh Galib'in Şiir Anlayışı", Turkish Studies, International Periodical for Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. Volume 2/4 Fall 2007 / https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=13453 [Erişim Tarihi: 07.10.2020]
- KAPLAN, Orhan ve KIYÇAK, Özgür (2014), "Şeyhi Divanı'nda Şiir Anlayışı" Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/6 Spring 2014, p. 601-619 https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=makale_tr_ozet&makale_id=17450 [Erişim Tarihi: 07.10.2020].
- KAYA, Bayram Ali (2019), *Necâtî Bey'in Poetikası (Şiir ve Şair Anlayışı)*, Akademik Kitaplar, İstanbul.
- KEMİKLİ, Bilal (2018), "Bir Kurucu Şair: Ahmedî, Dönemi ve Eserleri", Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Ahmedî Sempozyumu Bildiriler Kitabı.
- KUT, Günay (1989), "Ahmedî" İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi (2. cilt).
- PALA, İskender (2018), "Dürr", Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, İstanbul: Kapı Yayınları.
- TILFARLIOĞLU, Musa (2016), "Edirneli Şevkî'nin Şair Anlayışı", Asia Minor Studies, International Journal of Social Sciences, Cilt: 4, Sayı: 7, Ocak 2016, s.224-239 / <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/213251> [Erişim Tarihi: 07.10.2020]

TÖKEL, Dursun Ali (2106), *Divan Şiirinde Şahıslar Mitolojisi*, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Yayınları.

YAKAR, Halil İbrahim (2006), "Seyyid Nesimi'nin Şiir Anlayışı", *1.Uluslararası Seyyid Nesimi Sempozyumu Bildirileri (17-19 Haziran 2005/Ankara)*, Hazırlayan: Gülağ Öz, Hüseyin Gazi Kültür ve Sanat Vakfı / Hüseyin Gazi Derneği YOL Bilim Kültür Araştırma Yayınları, İnceleme Araştırma Tarih Dizisi: 5, 324-338; Doğan Muhammed Nur (1996), "Fuzulî'nin Poetikası", *İlmi Araştırmalar*, (2): 47-72.

YİLTER, Sait (2016), *Şem'î Şem'ullâh Şerh-i Mesnevî (VI. Cilt) (İnceleme-Tenkitli Metin Sözlük)*, (xvi + 2082 s.) Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri.

